

СТРИЖАК Г.В.

*аспірант кафедри «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

КУЗЬМІН В.В.

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Психологія»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ: ТЕХНОЛОГІЇ ДОПОМОГИ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ

Сучасна соціогуманітарна ситуація в Україні, зумовлена військовими подіями, актуалізувала проблему комплексної допомоги вимушено переміщеним особам (ВПО), які стали однією з найуразливіших категорій населення. Вимушене переміщення не лише ускладнює умови життя, а й провокує глибокі психологічні кризи, втрату соціального статусу, порушення ідентичності та міжособистісних зв'язків. Відтак, соціальні та психологічні інтервенції мають бути не лише оперативними, а й технологічно структурованими, науково обґрунтованими, орієнтованими на стійке відновлення особистості.

Соціальна адаптація ВПО потребує створення безпечного середовища, розвитку навичок саморегуляції та відновлення почуття контролю над власним життям. У зазначеній праці обґрунтовано системний підхід до психологічної та соціальної підтримки переміщених осіб, який включає діагностику травматичного досвіду, кризове консультування, побудову соціальних зв'язків та формування життєстійкості [2].

Окрему увагу слід приділити застосуванню активних групових методів. Одним із таких є технологія мозкового штурму, яка, як доведено у дослідженні, може ефективно використовуватися для залучення внутрішнього ресурсу особистості, посилення мотивації та відновлення відчуття приналежності до спільноти [1].

Групові форми підтримки ВПО допомагають зняти ізоляцію, сприяють емоційному розвантаженню та розвитку взаємної емпатії.

Не менш важливим є застосування технологій соціального навчання, особливо в освітніх закладах, куди інтегруються ВПО. Освітнє середовище є потужним агентом соціалізації, і тому система підтримки має охоплювати педагогів, студентів, батьків, залучаючи до неї психологів та соціальних працівників [3]. В умовах переміщення особливо актуальним стає формування нового середовища розвитку – адаптивного, безпечного, емпатійного.

ВПО нерідко стикаються з проблемами в сімейному житті, особливо якщо в родині є діти з особливими освітніми потребами. Дослідження системи соціальної роботи з сім'ями, які виховують дітей з розладами аутистичного спектру, демонструє ефективність мультидисциплінарного підходу, що базується на тісній взаємодії соціальних працівників, педагогів, лікарів та волонтерів [4]. Адаптація такого підходу для сімей ВПО дозволяє не лише підтримати окрему дитину, а й стабілізувати функціонування всієї родини.

Соціальні технології, що використовуються у роботі з ВПО, повинні мати комплексний характер. Зокрема, доцільно застосовувати моделі кейс-менеджменту, кризового інтервенційного консультування, індивідуального планування соціального супроводу. Як підкреслюється в дослідженнях, в яких узагальнено практику неурядових організацій у зонах конфлікту, важливо дотримуватися принципів гнучкості, мобільності, поваги до гідності людини та конфіденційності [6]. Саме НКО часто першими надають допомогу вразливим категоріям, включаючи жінок, дітей, людей похилого віку та осіб з інвалідністю.

Особливе місце у сучасній системі допомоги посідають психолого-педагогічні технології. Як засвідчено у праці [2] їхнє ефективне використання у практичній соціальній роботі базується на індивідуалізації підходу до клієнта, визначенні його внутрішнього ресурсу та підтримці в самореалізації. Це, зокрема, мотиваційне консультування, арт-терапія,

казкотерапія, тілесно-орієнтована терапія, елементи когнітивно-поведінкової терапії. Важливим завданням фахівців є не лише стабілізація психологічного стану клієнта, а й повернення його до активного соціального життя.

Сучасний фахівець із соціальної роботи або психологічної підтримки повинен володіти інноваційними технологіями допомоги, бути обізнаним у питаннях соціального супроводу, міжособистісного посередництва, кризової інтервенції, крос-культурної комунікації. Підготовка таких фахівців має базуватися на практикоорієнтованих програмах, що передбачають роботу в реальному полі з клієнтами. Важливо також створювати мережі професійної взаємодії та міждисциплінарного обміну знаннями.

Таким чином, психологічна та соціальна підтримка вимушено переміщених осіб повинна мати комплексний, міждисциплінарний та гуманістичний характер. Технології допомоги мають не лише усувати наслідки травматичних подій, а й формувати нові ресурси особистості, зміцнювати її здатність до адаптації, самозбереження й розвитку в умовах невизначеності. Саме такий підхід дозволяє забезпечити сталість соціального середовища, розвиток людського капіталу та соціальної згуртованості в період кризи.

Список використаних джерел

1. Кузьмін В. В., Хміль О., Воронюк І. Технології мозкового штурму як інструмент для підвищення мотивації до навчання здобувачів вищої освіти. *Наук. вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія : Педагогіка. Психологія.* 2023. Вип. 4. С. 64-69. <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psych-2023-4.11>.
2. Кузьмін В. В., Кузьміна М. О., Стрижак Г. В. Соціальна адаптація вимушено-переміщених осіб, які постраждали внаслідок військового стану. *Психологія та соціальна робота.* 2024. Вип. 1(59). С. 150-195. URL: <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2024.1.16>.
3. Кузьмін В.В., Стадник А.Г., Іванов Є.Р. Основні агенти соціалізації сиріт у середніх та вищих закладах освіти України. *Габітус.* 2023. Вип. 46. С. 90-95. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.46.13>.
4. Балухтіна О. М. та ін. Система соціальної роботи із сім'ями, які виховують дітей з розладами аутистичного спектру. *Наук. часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5.* 2024. Вип. 97. С. 5-10. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.01>.
5. Кузьмін В. В. та ін. Соціологічні та психолого-педагогічні технології в практичній соціальній роботі. *Наук. часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5.* 2022. Вип. 88. С. 110-115. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.22>.
6. Стадник А. Г., Кузьміна М. О., Зеркаль А. В., Усатий Є. М., Садикіна А. С. Особливості діяльності некомерційних організацій у зонах конфлікту : міжнародний досвід та українська практика. *Наук. часопис УДУ ім. М. Драгоманова. Серія 5.* 2025. Вип. 103. С. 119-126. URL: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.103.23>.